

ЛЕКСИЧНІ ТА ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙ У РОМАНАХ Ш. БРОНТЕ ТА Е. БРОНТЕ

Подана класифікація лексичних та лексико-стилістичних засобів вираження емоцій у романах Ш. Бронте та Е. Бронте. Наведені кількісні підрахунки лексичних та лексико-стилістичних засобів вираження емоцій у романах сестер Бронте.

Ключові слова: лінгвістика, емоції, почуття, класифікація емоцій, психологія, типологія емоцій

Представлена класифікація лексических и лексико-стилистических средств выражения эмоций в романах Ш. Бронте и Э. Бронте. Показаны количественные подсчёты лексических и лексико-стилистических средств выражения эмоций в романах сестёр Бронте.

Ключевые слова: лингвистика, эмоции, чувства, классификация эмоций, психология, типология эмоций.

The article gives the definition and characteristics of emotions and their classification by psychologists, reveals a problem of emotions in linguistics. The article presents classification of emotions in the novel "Jane Eyre" by Charlotte Bronte

Key words: linguistics, emotions, feelings, classification of emotions, psychology, typology of emotions.

Здатність передавати емоції та почуття людини має мова. В останнє десятиліття з боку лінгвістів спостерігається посилена увага до емоційного стану людини, мовна реалізація якого ще не повністю досліджена як у теорії комунікації, так і в теорії тексту. Проте сьогодні в лінгвістиці актуальне вивчення текстів, які виражають емоції, зокрема, засобів, за допомогою яких мовець (письменник) виражає своє ставлення до тих чи інших людей, передає свої почуття, емоції.

Проблемою вираження емотивності в тексті та вивченням засобів вираження емоцій займалися багато відомих вітчизняних та зарубіжних лінгвістів: Н.І.Панасенко [2], Н.П.Киселюк [1], В.І.Шаховський [3].

Метою нашого дослідження є подання класифікації лексичних та лексико-стилістичних засобів вираження емоцій у романах Ш.Бронте та Е.Бронте. Досягнення визначеної мети передбачає виконання таких **завдань**:

- подати класифікацію лексичних та лексико-стилістичних засобів вираження емоцій у романах сестер Бронте;
- навести приклади вираження емоцій з роману;
- зробити кількісні розрахунки лексичних та лексико-стилістичних засобів вираження емоцій у романах сестер Бронте.

Засоби вербальної концептуалізації емоцій у творах представляються одиницями різних мовних рівнів: лексичного, фонетичного, морфологічного, синтаксичного та стилістичного. Кожен рівень має систему мовних засобів для вираження емоцій.

Згідно з підходом до емотивності В. І. Шаховського [3], існує три групи лексики для мовної репрезентації емоцій. Це лексика, що називає, лексика, що описує та лексика, що виражає емоції.

Лексичні засоби вираження емоцій дуже яскраво репрезентовані в романах Ш.Бронте та Е.Бронте. Вищеназвані лексичні засоби представлені у вербалізації власних емоційних станів та у вербалізації емоційних станів інших.

а) **вербалізація власних емоційних станів**, тобто мовець сам називає емоцію, яку він виражає у даний час. Мовець може використовувати різні частини мови, зокрема іменник (*happiness, despair, seriousness, interest, confidence, pity*):

"Miss Abbot turned to divest a stout leg of the necessary ligature. This preparation for bonds, and the additional ignominy it inferred, took a little of the excitement out of me" [JE, el. ref.].

У даному прикладі Джейн називає свою емоцію, використовуючи іменник "*excitement*", що означає схвилюваність героїні.

дієслово (*hope, believe, sorry*),

"Not at all, Bessie; indeed, just now I'm rather sorry." [JE, el. ref.]

"I am afraid you are not very happy in England, Hortense." [Vil, el. ref.]

Емоції вибачення, страху називає сам персонаж. Ці емоції він переживає сам. Називання власних емоцій полегшує читачам та співрозмовнику у розуміння емоційного стану персонажа.

прикметник (*happy, angry, unhappy, poor, furious, glad, nervous*),

"No: but night will come again before long: and besides □ I am unhappy,—very unhappy, for other things" [JE, el. ref.].

"Oh, I am glad!—I am glad!" I exclaimed" [JE, el. ref.].

"I am glad she laughed at my mother. I would not give the old lady for a dozen beauties. That sneer did me all the good in the world. Thank you, Miss Fanshawe!" And he lifted his hat from his waved locks, and made a mock reverence" [Vil, el. ref.].

У даних прикладах персонаж сам називає емоцію прикметниками *unhappy, glad* які виражають нещастя та радість. Повтор цих слів виражає емоційну напругу персонажу, він підкреслює свій стан, хоче привернути увагу адресата.

б) **вербалізація емоційних станів інших**, тобто мовець називає емоцію іншої людини, він може не знати про це напевно, але, відповідно до ситуації, може зробити припущення.

"Poor child!—poor girl!"

"But Hannah, *poor woman!*" [JE, el. ref.]

"A *pensionnaire*, to whom I had rendered some little service, exclaimed one day as she sat beside me: "*Mademoiselle, what a pity you are a Protestant!*" [Vil, el. ref.]

Словами "*poor*" та "*pity*" персонаж спрямовує емоцію жалю на іншого.

"My uncle is very *angry*; but he was with Robert, I believe, was he not? — Did he not go with you to *Stilbro Moor?*" [SH, el. ref.]

Персонаж називає емоцію злості іншого.

Лексичні засоби, що виражають емоції відіграють також важливу роль у художньому тексті. Емоції можуть бути виражені вигуками, сварливими або ж вульгарними словами.

а) вигуки

Емоційний стан людини може виражатись через такі емоційно-оцінні вигуки, як *oh, wow, ay, yeah, ha, oho*. Вони можуть визначати різні емоції – як негативні, так і позитивні; це можна визначити тільки через контекст або через емоційно забарвлену лексику.

"*Oh, what a little puppet!*" [JE, el. ref.]

У даній репліці емоції позитивні, які визначають милування щеням. За вигуком іде окличне речення, що надає більш емоційність даному фрагменту.

"*Ah!*" said the *monitress*, shaking her head and heaving a deep sigh. With this ejaculation, indicative that she perceived a screw to be loose somewhere, but that it was out of her reach to set it right, she bent over her grammar, and sought the rule and exercise for the day." [SH, el. ref.]

У вищеподаному реченні виражена негативна емоція, а саме розпач, персонаж дуже сумний.

"*Oh fie, Miss!*" said Bessie. [JE].

У вищеподаному уривку виражена негативна емоція огиди.

Дуже часто будь-яке слово, яке перейшло зі значущої частини мови (іменник, прикметник), відіграє роль вигуків у мовленні персонажів. Це можуть бути такі слова, як *cool! great! excellent! amazing! marvelous! grace! good!*

"The laugh was repeated in its low, syllabic tone, and terminated in an odd murmur.

"*Grace!*" exclaimed Mrs. Fairfax" [JE, el. ref.].

У даному випадку вигук виражений іменником, невербальна дія героя *exclaimed* підкреслює емоційність цього вигуку.

У зазначеному фрагменті вигук виражений прикметником *excellent*, що є емоційно-оцінним вигук.

б) вульгарні та сварливі слова. Безумовно вульгарні слова та сварливі слова виражають негативні емоції, такі як злість, обурення, жорстокість. Вони можуть передаватися словами *Damn! Fool! Stupid!* і означають високий ступінь емоційності, коли людина не контролює емоції та дуже знервована.

"How dared you? *Poor stupid dupe!*—Could not even self-interest make you wiser? You repeated to yourself this morning the brief scene of last night?—Cover your face and be ashamed! He said something in praise of your eyes, did he? *Blind puppy!*" [JE, el. ref.].

Лексико-стилістичні засоби вираження емоцій репрезентовані у романах Ш. Бронте та Е. Бронте дуже яскраво. Лексико-стилістичні засоби репрезентовані у тексті за допомогою порівняння, метафори та повторів. Порівняння та метафори властиві художньому стилю тексту. Вони завжди привертають увагу читачів та науковців.

Повтори будь-якого члена речення, словосполучення підкреслюють емоційно-смыслову тональність вислову. Вони використовуються, щоб акцентувати на чийсь увагу й виокремити певну емоцію, зробити наголос:

"*For shame! for shame!*" cried the lady's-maid. "*What shocking conduct, Miss Eyre, to strike a young gentleman, your benefactress's son! Your young master!*" [JE, el. ref.].

Дуже часто персонаж повторює слова у стані емоційного напруження, у разі нещасного випадку.

"*Help! help! help!*" three times rapidly [JE].

Наступний вид лексико-стилістичних засобів вираження емоцій — метафора. Вона може позначати передачу значення відчуттів та емоцій, які не передаються шляхом раціонального зв'язку. Вона інтерпретує річ через інші речі та актуалізує значення самої речі.

Метафора, з одного боку, інтерпретує річ через інші речі, тобто сприяє роз'єднанню, віддзеркаленню одного значення через інше, з іншого боку, актуалізується значення самої речі.

Існують метафори історичного походження:

"A pause—in which I began to steady the palsy of my nerves, and to feel that the *Rubicon was passed*; and that the trial, no longer to be shirked, must be firmly sustained." [JE, el. ref.].

Метафора виражена словами "*Rubicon was passed*" що означає "*прийняти остаточне рішення*". Ця метафора походить з часів Юлія Цезаря.

"You repeated to yourself this morning the brief scene of last night?—Cover your face and be ashamed! He said something in praise of your eyes, did he? *Blind puppy!* Open their bleared lids and look on your own accursed senselessness!" [JE].

У даному фрагменті метафора "*blind puppy*" виражає неухважність до навколишнього середовища, коли людина не бачить і не відчуває простих речей.

Наступний вид лексико-стилістичних засобів вираження емоцій — порівняння. Воно допомагає нам у визначенні емоцій персонажів. Порівняння супроводжується словами *like, as if, as*. Порівняння у романах сестер Бронте має зоологічний, предметний, природний характер.

"Hold her arms, Miss Abbot: *she's like a mad cat.*" [JE, el. ref.].

Джейн Ейр порівнюють зі скаженою кішкою, схвильованою та обуреною.

"Do not betray her," he said, looking at me as if I were indeed a dragon" [JE, el. ref.].

Дане порівняння визначає негативне ставлення Рочестера до Джейн, показує, що слова або дії Джейн йому не сподобалися.

"There, I've found it out at last!" cried Hindley, pulling me back by the skin of my neck, like a dog. 'By heaven and hell, you've sworn between you to murder that child! I know how it is, now, that he is always out of my way. But, with the help of Satan, I shall make you swallow the carving-knife, Nelly! You needn't laugh; for I've just crammed Kenneth, head-downmost, in the Black-horse marsh; and two is the same as one—and I want to kill some of you I shall have no rest till I do!" [WH, el. ref.].

Вищенаведене порівняння теж має негативний характер – персонажа порівнюють з собакою.

У наступному фрагменті йде характеристика людини з дуже поганим, жорстоким характером, гострим як піла:

"Rough as a saw-edge, and hard as whinstone! The less you meddle with him the better" [WH, el. ref.].

У нижченаведеному прикладі можна виділити порівняння *"as chill as an icicle, and as high as a princess"*, що змальовує людину неприступну, холодну з першого погляду.

"Missis walked in," she said, 'as chill as an icicle, and as high as a princess. I got up and offered her my seat in the arm-chair. No, she turned up her nose at my civility. Earnshaw rose, too, and bid her come to the settle, and sit close by the fire he was sure she was starved" [WH, el. ref.].

Емоції, які вербалізують порівняння *"like a child"* може бути різними, людина може плакати, як немовля, або радіти, бути вередливою, як дитя.

"You no longer remember the night when I came crying, like a naughty little child as I was, to your bedside, and you took me in. You have no memory for the comfort and protection by which you soothed an acute distress? Go back to Bretton. Remember Mr. Home" [Sh, el. ref.].

У даному випадку маємо порівняння *"плакати як дитина"*, дитина вербалізує вередливість та неслухняність.

"She flung the tea back, spoon and all, and resumed her chair in a pet; her forehead corrugated, and her red under-lip pushed out, like a child's ready to cry" [WH, el. ref.].

У наступному уривку, навпаки, порівнюється дитина з дуже радісною людиною. *"Радіти як дитя"* означає бути веселим навіть з приводу дрібниці.

"Is that pretty well repeated?" she inquired, smiling like any happy, docile child" [SH, el. ref.].

Отже, романи сестер Бронте насичені мовними засобами вираження емоцій, а саме лексичними та лексико-стилістичними. Лексичні засоби вираження емоцій представлені лексикою, що називає, та лексикою, що виражає. З 810 емотивно-маркованих контекстів ми виділили 54.9% лексичних засобів вираження емоцій. Лексико-стилістичні засоби вираження емоцій представлені порівняннями, метафорами та повторами. З 810 зафіксовано 18.2% лексико-стилістичних засобів вираження емоцій.

У перспективі нашого дослідження є визначення графічних та граматичних засобів вираження емоцій у романах Ш.Бронте та Е. Бронте.

Список використаної літератури

1. Киселюк Н. П. Вербальні та невербальні засоби актуалізації емоційного стану радості в художньому дискурсі (на матеріалі англomовної прози ХХ-ХХІ століть) : дис. канд. наук: 10.02.04 / Киселюк Н. П. – 2009.
2. Панасенко Н.И. Интонационные средства выражения субъективной модальности в английском монологе-рассуждении (экспериментально-фонетическое исследование): дис. ... кандидата фил. наук: 10.02.04 / Н. И. Панасенко. – Киев – 1985г.
3. Шаховский В.И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка / Виктор Иванович Шаховский. – Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1987. – 190 с.
4. Bronte Ch. "Jane Eyre" / Ch. Bronte [Electr. Res.] — Access Mode : <http://www.online-literature.com/brontec/janeeyre/>.
5. Charlotte Bronte "Shirley" / Ch. Bronte [Electr. Res.] — Access Mode: http://books.google.com.ua/books/about/Shirley.html?id=sQ8RRKfSb34C&redir_esc=y.
6. Charlotte Bronte "Villette" / Ch. Bronte [Electr. Res.] — Access Mode: <http://www.literature.org/authors/bronte-charlotte/villette/>.
7. Charlotte Bronte "Wuthering Heights" / Ch. Bronte [Електронний доступ] — Access Mode : <http://www.literaturepage.com/read/wutheringheights.html>.